icmr | NIRRCH
INDIAN COUNCIL OF MEDICAL RESEARCH
NATIONAL INSTITUTE FOR RESEARCH IN REPRODUCTIVE AND CHILD HEALTH

icmr | RMRCBB
INDIAN COUNCIL OF MEDICAL RESEARCH
REGIONAL MEDICAL RESEARCH CENTRE, BHUBANESWAR

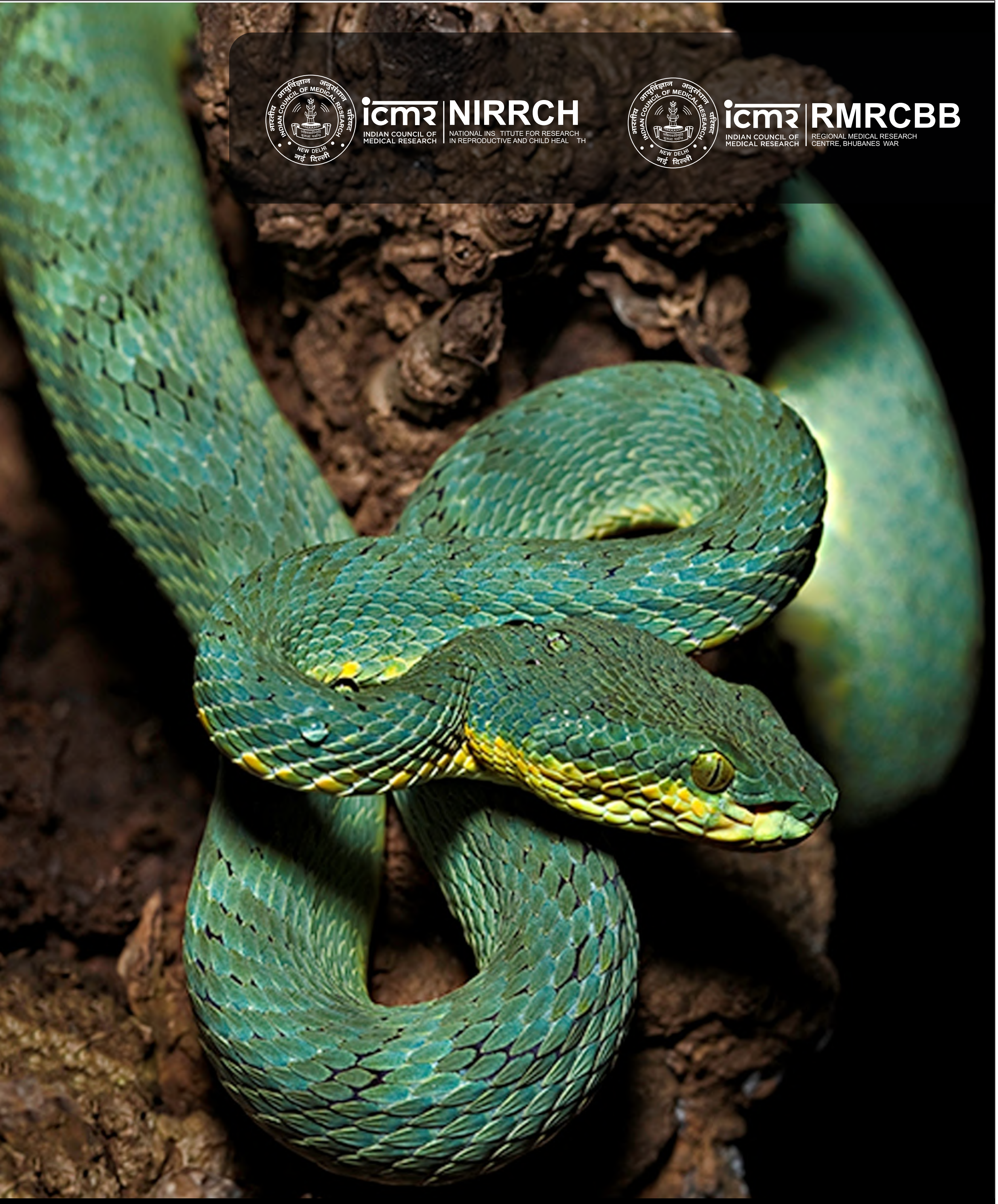

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସେବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପାଇଁ
ସାପ କାମୁଡା ସୂଚନା ବୁକଲେଟ୍

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସେବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କ
ପାଇଁ
ସାପ କାମୁଡା ସୂଚନା ବୁକଲେଟ୍

ଆଇସିଏମ୍ଆର- ନ୍ୟାସନାଲ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର ରିସର୍ଚ୍ଚ ଇନ ରିପ୍ରୋଡକ୍ଟିଭ ଆଣ୍ଡ ଚାଇଲ୍ଡ ହେଲଥ ଜେହାଙ୍ଗିର
ମରବାଞ୍ଜି ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍, ପରେଲ, ମୁମ୍ବାଇ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର-୪୦୦୦୧୨

ଆଇସିଏମ୍ଆର- ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର. ରିଜୋନାଲ ମେଡିକାଲ ରିସର୍ଚ୍ଚ ସେଣ୍ଟର, ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧୦୨୩

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର୍ମୀଙ୍କ ପାଇଁ ସାପ କାମୁଡ଼ା ସୂଚନା ପୁସ୍ତିକା

ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ

ପରିକଳ୍ପିତ: ଶ୍ରୀ ବୈଭବ ସନ୍ଦେ
ଟେକ୍ନିସିଆନ- ୨, ପାଠାଗାର

ମୁଦ୍ରିତ: ଆଇ.ସି.ଏମ୍. ଆର୍ ନ୍ୟାସନାଲ ଇନ୍ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର ରିସର୍ଚ୍ଚ ଇନ ରିପ୍ରୋଡକ୍ଟିଭ ଏଣ୍ଡ ଚାଇଲ୍ଡ ହେଲ୍ଥ

ପ୍ରକାଶିତ: ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର୍ ନ୍ୟାସନାଲ ଇନ୍ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର ରିସର୍ଚ୍ଚ ଇନ ରିପ୍ରୋଡକ୍ଟିଭ ଏଣ୍ଡ ଚାଇଲ୍ଡ ହେଲ୍ଥ
ଜାହାଙ୍ଗିର ମେରୱାନଜୀ ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍, ପରଲ, ମୁମ୍ବାଇ 400 012
ଟେଲିଫୋନ: +91- 22-24192000
ଇ-ମେଲ: dir@nirrch.res.in
ୱେବ୍ସାଇଟ: www.dir@nirrch.res.in
ସେପ୍ଟେମ୍ବର 2017ରେ ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା

ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ସଂରକ୍ଷିତ © ଇଣ୍ଡିଆନ୍ କାଉନସିଲ୍ ଅଫ୍ ମେଡିକାଲ ରିସର୍ଚ୍ଚ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ
ଏହାର କୌଣସି ଅଂଶକୁ ପୁନଃଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, ପୁନଃପ୍ରାପ୍ତି ପ୍ରଣାଳୀରେ ସଂରକ୍ଷିତ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ

କିମ୍ବା କୌଣସି ରୂପରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଦ୍ୱାରା ସାରିତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ
ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକାଶଙ୍କ ପୂର୍ବ ଲିଖିତ ଅନୁମତି ବିନା ।
ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ: ଏହି ପୁସ୍ତକ କେବଳ ଗବେଷଣା ଓ ସଚେତନା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ, ବ୍ୟବସାୟିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନୁହେଁ ।

Message

सत्यमेव जयते

डॉ. राजीव बहल, एमडी, पीएचडी
DR. RAJIV BAHL, MD, PhD

icmr
INDIAN COUNCIL OF MEDICAL RESEARCH

सचिव, भारत सरकार
स्वास्थ्य अनुसंधान विभाग
स्वास्थ्य एवं परिवार कल्याण मंत्रालय एवं
महानिदेशक
भारतीय आयुर्विज्ञान अनुसंधान परिषद

Secretary, Government of India
Department of Health Research
Ministry of Health & Family Welfare &
Director-General
Indian Council of Medical Research

MESSAGE

Snakebite envenomation is a major public health problem in rural India. It is estimated that more than 1 million snakebite cases are reported every year and we lose 58000 lives to snakebite envenomation in India. In 2019, ICMR constituted a National Task Force for Snakebite Research in India in line with the World Health Organization's action plan to halve the mortality associated with snakebite by 2030. Core components of the WHO strategy include improving the availability and utilization of effective and safe anti-venoms, capacity building of medical doctors, and generating awareness among the community and healthcare workers regarding prevention and first aid after snake bite. Snakebite is one of the priority research areas for the Indian Council of Medical Research (ICMR) under Hon'ble Prime Minister's vision for New India 2022 and thereafter.

I am happy to note that ICMR-NIRRCH has been contributing towards reducing the incidence of snakebites and providing mentoring support to the state health systems in Maharashtra and Odisha. These efforts of ICMR-NIRRCH team to capacitate health system and communities are commendable. This booklet for frontline health workers is a valuable addition to ICMR's efforts towards empowering the primary health care system in India.

I congratulate ICMR-NIRRCH for developing this booklet and I hope that this would also be useful for other South East Asian countries to address the high burden of snakebite envenomation.

Best wishes

Rajiv Bahl

(Rajiv Bahl)

V. Ramalingaswamy Bhawan, Ansari Nagar, New Delhi-110029
Tel. : 011-26588204, Website : www.icmr.gov.in, E-mail : secy-dg@icmr.gov.in

Message

Dr. Swapnil Vishnu Lale
C.E.O. (State Mental Health Authority)
Director (Addl. Charge), Health Services
Addl. Director (Mental Health)

सत्यमेव जयते

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA
Commissionerate of Health Services
"Arogya Bhavan", 7th Floor, St. George's Hospital Compound,
P.D'melo Road, Fort, Mumbai - 400 001.
Tel. : 022-2262 1006 / 2262 0292
E-mail : director.dhs-mh@gov.in

Message

Snakebite envenomation is a major challenge faced by the public health system in Maharashtra, especially in the rural, tribal, forested, and difficult-to-reach areas in the state. The National Snakebite Project by the ICMR-National Institute for Research in Reproductive and Child Health (ICMR-NIRRCH), Mumbai is a positive step towards reducing the death and disability caused due to snakebite envenomation.

Training of Medical Officers and healthcare workers is a pivotal prerequisite to ensure delivery of adequate and effective healthcare to the snakebite victims. The Dahanu snakebite project reduced the snakebite case fatality rate from 4.4% to 0.4% with effective training of doctors. I am hopeful that this booklet will further the capacity building effort and extend it to the frontline healthcare workers like ASHAs, ANMs and MPWs for the betterment of the health systems in the state.

I congratulate the research team of ICMR-NIRRCH for developing this booklet and I believe that it will significantly contribute towards reducing the incidence of snakebites situation in Maharashtra and other regions of the country.

(Dr. Swapnil Lale)
Director, Health Services
Maharashtra

GOVERNMENT OF ODISHA

Dr.BIJAYA KUMAR MOHAPATRA, MS (SURGERY),
Director of Health Services, Odisha

Bhubaneswar
dt.22.02.2023

MESSAGE

I am delighted to see this snakebite information booklet for healthcare workers developed and released by ICMR-NIRRCH, Mumbai. The frontline workers are the connecting link between the victims of snakebites in the community and the health system. This booklet will enlighten them about the identification of poisonous and non-poisonous snakes, the correct methods of first aid, and also provide them with material to empower the communities they serve regarding various measures to prevent snakebites.

The booklet is more important in states like Odisha and Maharashtra which bear a significant burden of snakebite cases, deaths, and disability. Tribal, remote, and hard-to-reach areas pose a major challenge for the health system. The ICMR National Snakebite Project, currently ongoing in the Khordha block of Khordha district and Kasipur block of Rayagada district will strive to reduce this challenge and will serve as a model for all districts in India with a high snakebite case burden.

I congratulate the research team for the development and timely release of this booklet. Once this booklet is translated into Odia and other regional languages, I am hopeful that this booklet will serve its purpose well.

Dr.Bijay Kumar Mohapatra

Foreword

डॉ. गीतांजलि सचदेवा
पी एच डी, एफ एन एस सी
निदेशक
आई सी एम आर – राष्ट्रीय प्रजनन एवं बाल स्वास्थ्य अनुसंधान संस्थान
स्वास्थ्य अनुसंधान विभाग, स्वास्थ्य और परिवार कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार

Dr. Geetanjali Sachdeva
PhD, FNASc
Director
ICMR-National Institute for Research in Reproductive and Child Health
Department of Health Research, Ministry of Health and Family Welfare, Government of India

Foreword

Snakebite envenoming kills more than one lakh people globally every year and most of these victims are often from poverty-stricken sections of society. Mortality and morbidities associated with snakebites further amplify the state of poverty of affected families. The World Health Organization aims to reduce snakebite deaths to 50% by 2030 to break this vicious cycle. Unfortunately, approximately 50% of global snakebite deaths are in India. This calls for urgent action at different levels in India.

Towards this, ICMR-NIRRCH successfully demonstrated that with capacity building of health systems, snakebite-related mortality can be significantly reduced. This research conducted through the Model Rural Health Research Unit in Dahanu, district Palghar of Maharashtra revealed many myths, unnecessary clinical practices, and a lack of information. Our Dahanu model was then upscaled by the ICMR National Task Force to an implementation research project that is currently implemented in Maharashtra and Odisha. Under this National Snakebite Project, medical officers are being trained in snakebite diagnosis and management. Awareness is also being created among the general public regarding the prevention of snakebites. This booklet is a compilation of critical instructions to be followed for the diagnosis and management of snakebites.

The booklet covers all important aspects of snakebites including identification of snakes, symptoms of snakebites, correct first aid, and prevention measures. The booklet will also be translated into Marathi and Odia languages for the benefit of communities. I congratulate Dr. Rahul Gajbhiye and the research team of the ICMR National Snakebite Project for this very important initiative. I am confident that this booklet will prove to be an extremely valuable resource in preventing snakebite-associated mortality and morbidity.

Dr. Geetanjali Sachdeva
Director

जहांगीर मेरवानजी पथ, परेल, मुंबई - ४०००१२, भारत
Jehangir Merwanji Street, Parel, Mumbai - 400 012, India
Tel : +91-22-24192000 / 24192002 Fax : +91-22-24139412
Website : www.nirrch.res.in Email : dir@nirrch.res.in

आई.सी.एम.आर - आयुर्विज्ञान क्षेत्रीयअनुसंधान केंद्र, भुवनेश्वर
स्वास्थ्य अनुसंधान विभाग, स्वास्थ्य एवं परिवार
कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार
ICMR-Regional Medical Research Centre, Bhubaneswar
Department of Health Research,
Ministry of Health & Family Welfare,
Government of India

Foreword

I congratulate the research team of the ICMR National Snakebite Project for developing this information booklet and training booklet for frontline healthcare workers.

Both Maharashtra and Odisha bear a high burden of snakebite envenomation in terms of mortality and morbidity. Under the ICMR National Snakebite Project in Odisha, health system capacity-building activities are being carried out for effective management of snakebite envenomation. This booklet will prove useful to the ASHAs, ANMs, and MPWs who generally, are the first point of contact for snakebite victims.

I hope that this collaboration between the ICMR-NIRRCH, Mumbai, and the ICMR-RMRC, Bhubaneswar will lead to a significant reduction in the mortality and morbidity caused by snakebite envenomation in India. Upscaling the successful model of this project to all high-burden states in India will definitely aid in attaining the World Health Organization's objective of reducing mortality associated with snakebites by 50% by 2030.

I extend my best wishes to the research teams at both institutes.

(Dr. Sanghamitra Pati)
Director

चंद्रसेखरपुर,भुवनेश्वर, ओड़ीशा-७५१०२३, भारत
Chandrasekharpur, Bhubaneswar, Odisha -751023, India
Tel:+91-674-2301322 (Dir), 2301332 (PS), 2305611 (AO), 2305613 (ACO)
Fax: +91-6742301351
dir.rmrcb@icmr.gov.in I www.rmrcbbsr.gov.in

Preface

आई सी एम आर - राष्ट्रीय प्रजनन एवं
बाल स्वास्थ्य अनुसंधान संस्थान, मुंबई
स्वास्थ्य अनुसंधान विभाग, स्वास्थ्य और परिवार
कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार

ICMR - National Institute for Research in
Reproductive and Child Health, Mumbai

Department of Health Research, Ministry of Health
and Family Welfare, Government of India

Dr. Rahul K Gajbhiye, *MBBS, PhD*
Scientist D & DBT Wellcome India Alliance
Clinical and Public Health Intermediate Fellow

PREFACE

Snakebite envenomation is a neglected tropical disease of public health importance. India alone contributes to more than 50% of the total snakebite mortality globally. To address this disease predominantly affecting marginalized sections of our society, ICMR-NIRRCH is making strenuous efforts through capacity building and community awareness. These strategies led to a significant reduction in snakebite mortality from 4.4% to 0.4% in Dahanu, District Palghar of Maharashtra.

This evidence encouraged the ICMR National Task Force on Snakebite Research to recommend upscaling the Dahanu model. The ICMR National Snakebite Project (INSP), along with the training and awareness component, includes public health facility assessment, knowledge assessment of frontline healthcare workers, focus group discussions with most affected communities, and collection of retrospective and prospective snakebite data.

While conducting these activities, we realized that easy access to a comprehensive information booklet will be of great help to the ASHAs, ANMs, and MPWs in identifying snakebites early, providing effective first aid, and timely referral to the nearest healthcare facility. This booklet pictorially depicts the commonly found snake species, signs and symptoms of snakebite envenomation, and outlines first aid and preventive measures for the same. We hope that the use of this booklet in all the high-burden areas across India proves effective in reducing deaths and disabilities associated with snakebite envenomation.

Dr. Rahul K. Gajbhiye

जहांगीर मेरवानजी पथ, परेल, मुंबई - ४०००१२, भारत
Jehangir Merwanji Street, Parel, Mumbai - 400 012, India

Tel : +91-22-24192000 / 24192002 Fax : +91-22-24139412
Website : www.nirrch.res.in Email : dir@nirrch.res.in, seniorao@nirrch.res.in

ସୂଚନା

କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା	ପ୍ରସଙ୍ଗ	ପୃଷ୍ଠା
୧	ପୃଷ୍ଠଭୂମି ସୂଚନା	୧
୨	ବିଷାକ୍ତ ଏବଂ ଅବିଷାକ୍ତ ସାପର ପରିଚୟ	୨
୩	ସାପ କାମୁଡାର ଲକ୍ଷଣ	୫
୪	ସାପ କାମୁଡା ପାଇଁ ପ୍ରଥମ ସହାୟତା	୬
୫	ସାପ କାମୁଡାକୁ ରୋକିବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ	୧୨
୬	ସାପ କାମୁଡାର ଚିକିତ୍ସା : ସାପ ବିରୋଧୀ ବିଷ	୧୩
୭	ସାପ କାମୁଡା ଉପରେ ପୌରାଣିକ କଥା ଏବଂ ଭୁଲ ବୁଝାମଣା	୧୫
୮	ସ୍ୱୀକୃତି	୧୬
୯	ଟେକ୍ନିକ୍ୟାଲ ପରାମର୍ଶ କମିଟି	୧୭
୧୦	ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଦଳ	୧୮

ପୃଷ୍ଠଭୂମି ସୂଚନା

ଭାରତକୁ ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ସାପ କାମୁଡ଼ା ରାଜଧାନୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସାପ କାମୁଡ଼ାରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଭାରତରେ ପାଖାପାଖି ୫୮୦୦ ଲୋକଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥାଏ । ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ କାମ କରିବା ସମୟରେ, ପିଇବା ପାଣି ଆଣିବା ସମୟରେ, ଶୋଇବା ସମୟରେ ମାଟି ଉପରେ, ସ୍କୁଲ ଯିବା ସମୟରେ କିମ୍ୱା ଖାଲି ପାଦରେ ଚାଲିବା ସମୟରେ ସାପ କାମୁଡ଼ାର ଶିକାର ହୁଅନ୍ତି । ସାପ କାମୁଡ଼ା ନିରାକରଣ ପାଇଁ ସଚେତନତା, ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା ଓ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସୁବିଧାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୃଦ୍ଧି କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଜାତୀୟ ସାପକାମୁଡ଼ା କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ପରିଚାଳନା ପ୍ରୋଟୋକଲ (୨୦୦୯) ଏବଂ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାଡ୍ ଟ୍ରିଟ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ଗାଇଡ୍‌ଲାଇନ୍ (ଏସ୍‌ଟିଜି ୨୦୧୭) ମଧ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଦିବ୍ୟାଙ୍ଗତା ହ୍ରାସ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ । ସାପ କାମୁଡ଼ା ଉପରେ ଭାରତରେ କୌଣସି ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନାହିଁ । ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ମେଡିକାଲ ଅଫିସରଙ୍କ ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି ଦିଗରେ ଆଇସିଏମଆର - ଏନଆଇ ଆର ଆର ସି ଏଚ୍ ମଡେଲ ରୁରାଲ୍ ହେଲ୍‌ଥ ରିସର୍ଚ୍ଚ ୟୁନିଟ୍, ଡାହାନୁ, ଜିଲ୍ଲା ପାଲଘର, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ସାମୂହିକ ସଚେତନତା ଏବଂ ମେଡିକାଲରେ କାର୍ଯ୍ୟ ୨୦୧୪ ମସିହାରୁ କରାଯାଉଛି । ଅଧିକାରୀ ଡଃ. ରାହୁଲ ଗଜଭିଏ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ସହ ଡଃ. ହିମ୍ମତ ରାଓ ବାଓ୍ୱାସ୍କର, ଜାତୀୟ ସାପକାମୁଡ଼ାରେ ମୃତ୍ୟୁହାର ୪.୪ % ରୁ ୦.୪% କୁ ହ୍ରାସ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଛନ୍ତି । ଡାହାନୁ ସ୍ନେକ୍ ବାଇଟ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ଏଏସ୍‌ଭି ସମ୍ୱେଦନଶୀଳତା କରିବାର ଅନାବଶ୍ୟକ ଅଭ୍ୟାସ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରିଥିଲେ ସାପ କାମୁଡ଼ା ପିଡ଼ିତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ପରୀକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ । ଏହି ଗବେଷଣାରୁ ଜଣାପଡିଛି ଯେ, ଏଏସ୍‌ଭି ନିର୍ମାତାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଏହି ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିଥିଲେ । ଭାରତରେ ସାପ କାମୁଡ଼ା ଉପରେ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଆଇସିଏମଆର - ଜାତୀୟ ଟାକ୍ସ ଫୋର୍ସ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଗୋଷ୍ଠୀ ସୁପାରିଶ କରିଛନ୍ତି ଗବେଷଣା ପ୍ରକଳ୍ପରେ ଡାହାନୁ ମଡେଲକୁ ବୃଦ୍ଧି କରାଯିବା ପାଇଁ ଓ ସମାନ ପ୍ରକାର ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରିୟ ବ୍ୟବହାର କରି ଏକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀ ଗଠନ କରିବା ପାଇଁ । ୨୦୩୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାପ କାମୁଡ଼ା ମୃତ୍ୟୁ ହାରକୁ ୫୦% ହ୍ରାସ କରିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ୱ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସଂଗଠନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ରହିଛି । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଆଇସିଏମ୍‌ଆର ଜାତୀୟ ସର୍ପ ଦଂଶନ ପ୍ରକଳ୍ପର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ସାପ କାମୁଡ଼ା ନିରାକରଣ ଏବଂ ଏହାର ଜଟିଳତା ସହିତ ପରିଚାଳନା କରାଯାଉଛି । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଛି । ଏହି ଅଧ୍ୟୟନରେ ଅଧ୍ୟୟନ ବ୍ଲକରେ ଦୁଇ ବର୍ଷର ପୂର୍ବାବସ୍ଥାକୁ ଓ ସାପକାମୁଡ଼ା ସମ୍ପର୍କିତ ତଥ୍ୟକୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସୁବିଧାରୁ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜ୍ଞାନ, ଧାରଣା ଏବଂ ବ୍ୟବହାରକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଆଲୋଚନା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରାଯାଇଛି ଓ ସାପ କାମୁଡ଼ା ସହିତ ଜଡ଼ିତ ସାଂସ୍କୃତିକ ଭାବେ ଉପଯୁକ୍ତ ଆଇଇସି, ସୂଚନା ପୁସ୍ତିକା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର୍ମୀଙ୍କ ପାଇଁ ବିକାଶ ହୋଇଛି । ଜ୍ଞାନର ବ୍ୟବଧାନକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କର୍ମୀଙ୍କ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରାଯାଇଛି ଓ ଏଏସ୍‌ଭି ବିତରଣ ଏବଂ ଏହାର ଉପଯୋଗ ପାଇଁ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ନିଆଯାଉଛି । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଓ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ମଧ୍ୟ କରାଯାଉଛି । ଜାତୀୟ ସର୍ପଦଂଶନ ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରୋଟୋକଲ ୨୦୧୭ର ନିୟମିତ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରାଯାଉଛି । ଜାତୀୟ ସ୍ନେକ ବାଇଟ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ଏଏସ୍‌ଭିର ବୋଝ କମାଇବା ପାଇଁ ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରିୟ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଅବଲମ୍ୱନ କରୁଛି । ଏହା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଶକ୍ତିକରଣ ଏବଂ କ୍ଷମତା ନିର୍ମାଣରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖିଛି ତଥା ଏଏସ୍‌ଭିର ନିରାକରଣ ଓ ପରିଚାଳନା ଉପରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସେବା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧିର ମଧ୍ୟ ସହାୟ ହେଉଛି ଫଳରେ ଏହାର ଫାଇଦା ସ୍ୱରୂପ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ରାଜ୍ୟ ତଥା ଦକ୍ଷିଣ ଏସିଆ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ମଣ୍ଡଳୀୟ ଦେଶକୁ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସେବା ପ୍ରଦାନ କରିବାର କ୍ଷମତା ରଖୁଛି । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ମିଳିଥିବା ତଥ୍ୟ ଜାତୀୟ ସାପକାମୁଡ଼ା ଚିକିତ୍ସାରେ ପ୍ରୋଟୋକଲ ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଂଚଳିକ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିବ । ନିକଟରେ ଏନଆଇଟିଆଇ ଅୟୋଗଙ୍କ ସହ ଏକ ବୈଠକ ପାଇଁ ଡଃ ରାହୁଲ ଗଜଭିଏଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଠି ସେ ସାପକାମୁଡ଼ାର ନିରାକରଣ ଓ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ମତାମତ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସୂଚନା ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ମତାମତ ଗ୍ରହଣ ହେବା ପରେ ଭାରତରେ ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଘଟିଥିଲା ।

ଭାରତରେ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଉଥିବା ସାପ

ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ସାପ ଅଛି –

୧. ବିଷାକ୍ତ ୨. ଅବିଷାକ୍ତ

ବିଷାକ୍ତ ସାପ- ବଡ ଚାରି ସାପ

୧. ନାଗ ସାପ

- ମୁଣ୍ଡରେ ଭି/ଇୟୁ ଚିହ୍ନ ।
- କାଠ ଗଦା, ଛୋଟ ଛୋଟ ଗୁଳ୍ମ ଏବଂ ଗୋରୁ ଗୁହାଳରେ ବାସ କରେ ।
- କାମୁଡିବା ପରେ ତୁରନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେବା ପରେ ଚର୍ମ ଫୁଲିଯାଏ ଓ କଳା ପଡିଯାଏ ।
- ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହେବା, କଥା କହିବାରେ ଅସୁବିଧା ଏବଂ ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେବାରେ ଅସୁବିଧା ଏବଂ ପକ୍ଷାଘାତ ହୋଇପାରେ ।

୨. ଚିତି ସାପ

- ମୌସୁମୀ ଋତୁରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଗାତ, ବୁଦା ଓ ଗାତରେ ଲୁଚି ରହିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।
- ଛୋଟ, ଛୋଟ ଗାତ, ବିଲ ଓ ଖାଲରେ ଲୁଚି ରୁହନ୍ତି ।
- ଛୋଟ କବାଟ ଫାଙ୍କ, ବାଥରୁମ୍ ପାଇପ୍ ଦେଇ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ।
- ପେଟରେ ପ୍ରବଳ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ବାନ୍ତି ଏବଂ ଦୁର୍ବଳତାର କାରଣ ହୋଇଥାଏ ।
- ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହେବା, କଥା କହିବାରେ ଅସୁବିଧା ଏବଂ ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେବାରେ ଅସୁବିଧା ଏବଂ ପକ୍ଷାଘାତ ହୋଇପାରେ ।

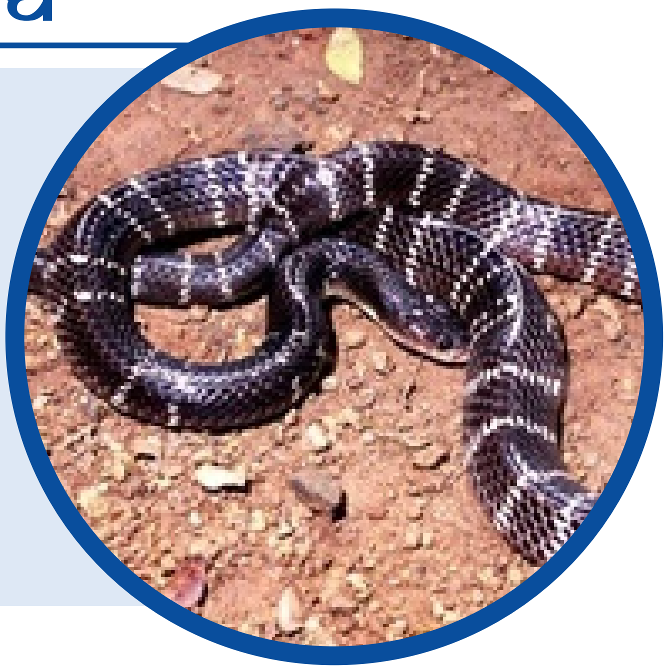

୩. ଚନ୍ଦନ ବୋଡା

- ମୋଟା ଦେଖାଯାଇଥାଏ ।
- ପ୍ରେସର କୁକର ହୁଇସିଲ ଭଳି ଶବ୍ଦ କରେ ।
- ଆଖୁ ଓ କପା କ୍ଷେତରେ, ଲମ୍ବା ଘାସରେ ଲୁଚି ରହେ ।
- କାମୁଡିବା ସ୍ଥାନରେ ବଡକ୍ଷତ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ସହ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହୋଇଥାଏ ।
- ପାଟି, ପରିସ୍ରା କିମ୍ବା ମଳଦ୍ୱାରରେ ରକ୍ତ ସ୍ରାବ ହୋଇଥାଏ ।

୪. ଧୂଳିଆ ବୋଡା

- ଘାସ ଏବଂ କାଠର ସ୍ତୁପ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ରହେ ।
- ଛୋଟୋ ସାପ ଲୁଚି ଲୁଚିକା କାମୁଡିଥାଏ ଯେତେବେଳେ ଶିକାର ଘାସ ଦେଇ ଚାଲିଥାଏ ।
- କାମୁଡିବା ବେଳେ ସାଧାରଣତଃ କଣ୍ଟା କଣ୍ଟା ପରି ଲାଗେ ।
- କାମୁଡିବା ସ୍ଥାନରେ ଫୁଲିବା ଏବଂ ରକ୍ତସ୍ରାବର କାରଣ ହୋଇଥାଏ ।
- ପାଟି, ପରିସ୍ରା କିମ୍ବା ମଳଦ୍ୱାରରେ ରକ୍ତ ସ୍ରାବ ହୋଇଥାଏ ।

Commonly found snakes in India

୨. ବିଷହୀନ ସାପ-

ଢାମଣା

ପାହାଡିଆ ଚିତି

ଲାଉଡଙ୍କିଆ

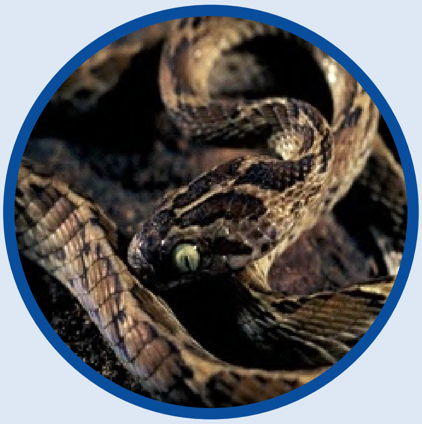

କଟକଟିଆ ନାଗ

ମାଟିବିରାଡି / କାଣ୍ଡନାଳିଆ

ଅଜଗର

ନାଦର ବୋଡା

ଧଣ୍ଡ

କଉଡିଆ ଚିତି

ସାପ କାମୁଡାର ଲକ୍ଷଣ

ସାଧାରଣତଃ ସାପ କାମୁଡିବା ପରେ ୧୫ ମିନିଟରୁ ୧୦ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଏ । ସାପ କାମୁଡାର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଦିଏ ତେବେ ତୁରନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ନିଅନ୍ତୁ ଯେଉଁଠାରେ ଡକ୍ଟର ଉପସ୍ଥିତ ଥିବେ ।

ପେଟ ଯନ୍ତ୍ରଣା

ବାନ୍ତି

ପତଳା ଝାଡା

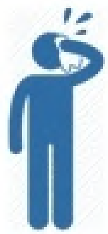

ଅତ୍ୟଧିକ ଝାଳ

ପାଟି, ପରିସ୍ରା, ମଳ ଆଦିରୁ ରକ୍ତ ସ୍ରାବ ହୋଇଥାଏ ।

କାମୁଡିବା ସ୍ଥାନ ଫୁଲିବା

ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେବାରେ ଅସୁବିଧା

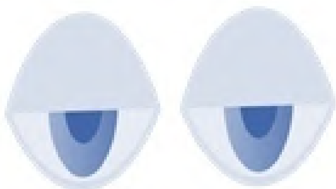

ଆଖି ବୁଜି ଖୋଲିବାରେ ଅସମର୍ଥ

ଅଚେତନତା

ସାପ କାମୁଡିବା ପାଇଁ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା

ସାପ କାମୁଡିବା ପରେ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗ ହେଉଛି ଡାକ୍ତରଙ୍କ ମତ ଅନୁସାରେ ହିଁ ଚିକିତ୍ସା ଗ୍ରହଣ କରିବା । ତେବେ ସାପ କାମୁଡିବା ପରେ ତୁରନ୍ତ ଚିକିତ୍ସା କରିବା ସବୁବେଳେ ସମ୍ଭବ ହୋଇନଥାଏ । ଏଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ପୀଡିତାଙ୍କ ଜୀବନ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା ନିହାତି ଜରୁରୀ ।
ସାପ କାମୁଡିବା ପରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଛି –

୧ ଧିରେ ଧିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସାପଠାରୁ ଦୂରେଇ ନିଅନ୍ତୁ ।

୨ ପୀଡିତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦିଅନ୍ତୁ ।

୩ ଶିକାର ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦୌଡିବାରୁ ଦୁରେଇ ରହିବା ଉଚିତ୍ ।

୪ ସାପ କାମୁଡିବା ସ୍ଥାନରେ ଫୁଲା ଦେଖାଯାଇପାରେ ।
ତେଣୁ ଜୋତା, ଆଙ୍ଗୁଠି ମୁଦି, ହାତଘଡି, ବ୍ରେସ୍ଲେଟ୍ ବା ଟାଇଟ୍ ପୋଷାକ ଯଥାଶୀଘ୍ର ବାହାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ (ତଳେ ଚିତ୍ର ଦେଖନ୍ତୁ)

୫ କାମୁଡିଥିବା ଅଙ୍ଗକୁ ବାଡିରେ ଏପରି ଅଚଳ କରିଦେବା ଉଚିତ୍ ଯେ ଅଙ୍ଗ ଅତ୍ୟଧିକ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ରକ୍ତ ପ୍ରବାହ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ନାହିଁ (ତଳେ ଚିତ୍ର ଦେଖନ୍ତୁ)

ସାପ କାମୁଡିବାର ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା

୬ ସାପ କାମୁଡିବା ପରେ ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ କରିବାର ସଠିକ୍ ଉପାୟ-

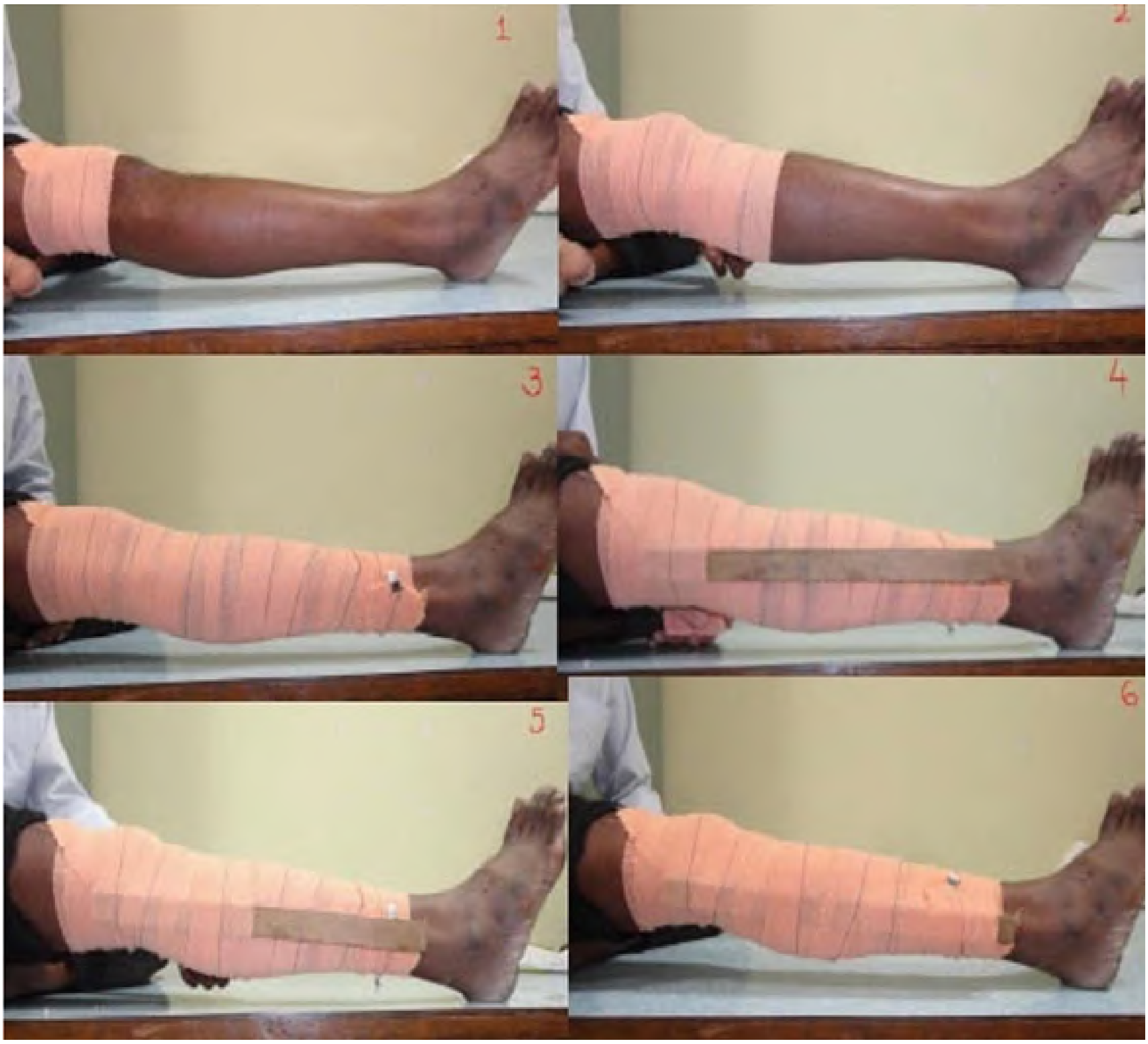

ଚିତ୍ର ସୌଜନ୍ୟ – ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ ଟ୍ରିଟମେଣ୍ଟ ଗାଇଡଲାଇନ୍ସ ସାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ଭାରତ ସରକାର, ଅଗଷ୍ଟ ୨୦୧୭.

ଦଂଶନ ହୋଇଥିବା ଅଙ୍ଗକୁ ନିଶ୍ଚଳ କରିବା ପାଇଁ ଘରେ/ କ୍ଷେତରେ ସହଜରେ ମିଳୁଥିବା ଯେକୌଣସି ଜିନିଷର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ । ଯେପରିକି ଖବରକାଗଜ ରୋଲ ବା କାଠ ବା ଇସ୍ପାତ ଜିନିଷ ।

ସାପ କାମୁଡିବାର ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା

ଚିତ୍ର ସୌଜନ୍ୟ – ଶ୍ରୀ ମିଲିଣ୍ଡ ଗବାଣ୍ଡେ

ଜଣେ ପୀଡିତାଙ୍କୁ ମୋଟର ସାଇକେଲରେ ଡାକ୍ତରଖାନା ନେବା ଆଣିବା କରିବାର ସଠିକ୍ ଉପାୟ । ପୀଡିତାଙ୍କୁ ମୋଟର ସାଇକେଲରେ ଡାକ୍ତରଖାନା ନେବା ସମୟରେ ପୀଡିତାଙ୍କୁ ମଝିରେ ରଖିବା ଉଚିତ୍ , ଯେତେବେଳେ କି ପଛରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପୀଡିତାଙ୍କୁ ଧରିଥାନ୍ତି, ଯାହାଫଳରେ ସେ ପଡିନଥାନ୍ତି । ପୀଡିତାଙ୍କୁ ପାଦ ମୋଟର ସାଇକେଲ୍ ଫୁଟ୍‌ରେଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ରାମ ନେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଅତି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ

ସାପ କାମୁଡିବା ପରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ।

- ସାପ ଖୋଜିବା / ଧରିବା / ମାରିବାରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା ।
- ବ୍ଲେଡ୍ , ଛୁରୀ କିମ୍ବା ଧାରୁଆ ଜିନିଷରେ କାମୁଡିବା ସ୍ଥାନକୁ କାଟିବା ।
- କାମୁଡି ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ବିଷ ପାଟିରେ ବାହାର କାରିବା ।
- ପାରମ୍ପାରିକ / ଜଡିବୁଟି ଔଷଧ ସେବନରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କାରିବା ।
- ଡାକ୍ତରଖାନା ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ।
- ଏକ ବରଫ ଖଣ୍ଡକୁ ବାନ୍ଧିବା , କାମୁଡା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଓଦା ଗରମ କପଡା । ଲଗେଇବା ।
- କାମୁଡା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନର ଚାରିପାଖେ ଦଉଡି କିମ୍ବା କପଡାକୁ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ବାନ୍ଧିବା ।

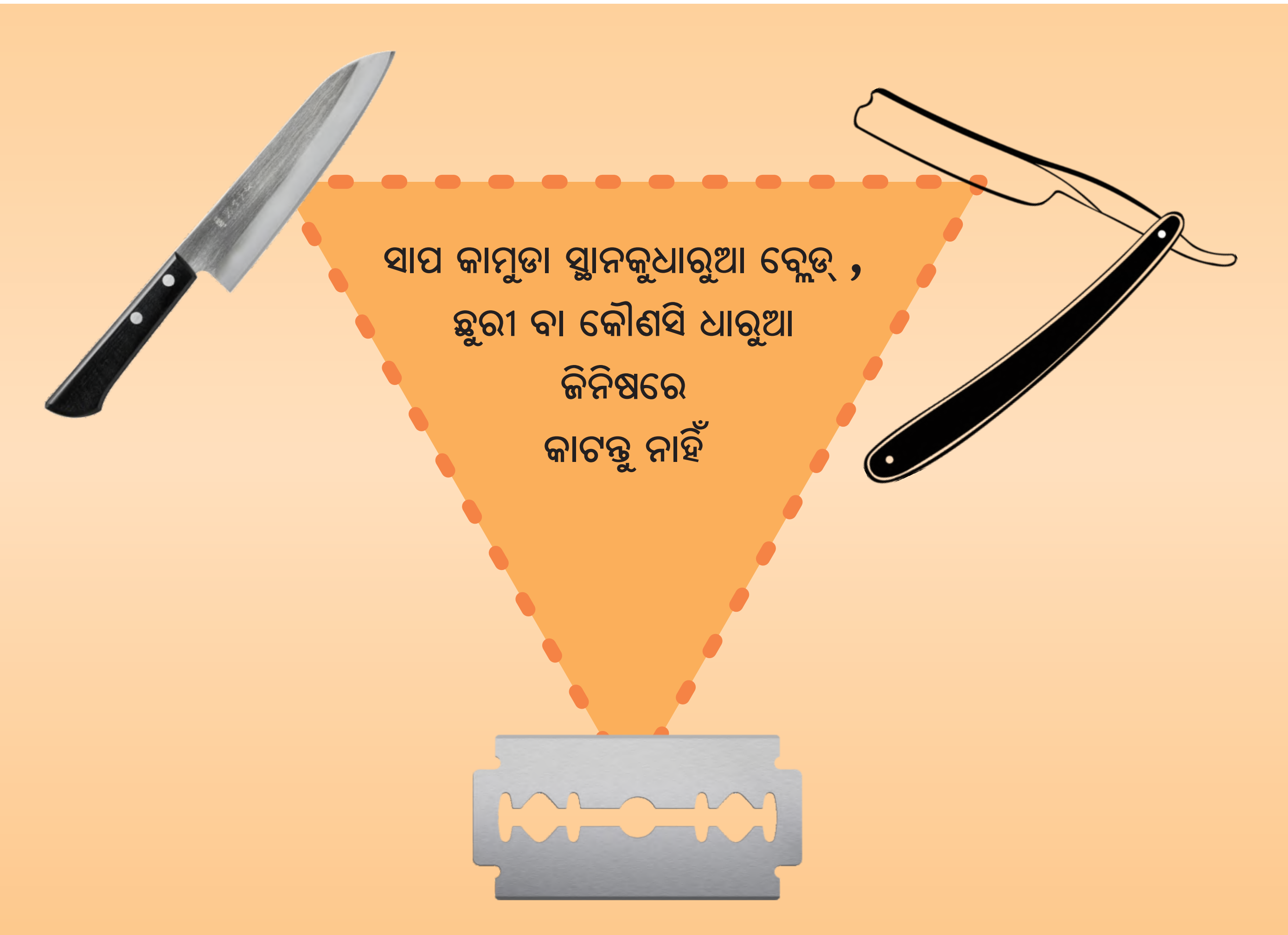

ସାପ କାମୁଡିବା ପରେ ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ୍ କିମ୍ବା ଟର୍ନିକେଟ୍ ବାନ୍ଧିବାର ଖରାପ/ଭୁଲ୍ ଉପାୟ

Image courtesy: Dr. Sadanand Raut

ସାପମାନଙ୍କର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଲୁଚିବା ସ୍ଥାନ

ସାପ କାମୁଡିବା ପରେ ତୁରନ୍ତ କ'ଣ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ଉଚିତ୍ ?

୧ ତୁରନ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଫୋନ୍ କରନ୍ତୁ ।

୨ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା ସଠିକ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତୁ ।

୩ ଆମ୍ବୁଲାନ୍ସ ପାଇବା ପାଇଁ ୧୦୮ କିମ୍ବା ୧୦୨ ନମ୍ବରକୁ ଡାଏଲ୍ କରନ୍ତୁ ।

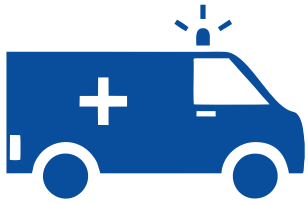

୪ ଯଦି ଆମ୍ବୁଲାନ୍ସ ଉପଲବ୍ଧ ନ ଥାଏ, ତେବେ ଉପଲବ୍ଧତା ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମଧ୍ୟରୁ ଯେକୌଣସି ଗୋଟେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ।

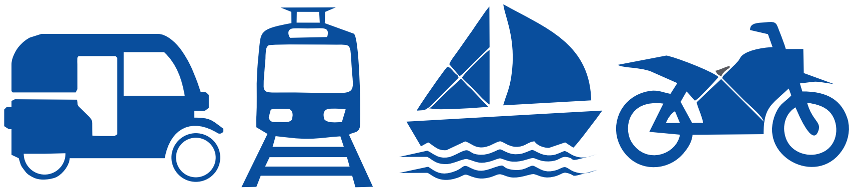

୫ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଫୋନ୍ କରି ରୋଗୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ଜଣାଇବା ସେଠାରେ ଏ.ଏସ୍.ଭି ଅଛି କି ନାହିଁ ପାଚାରି ବୁଝନ୍ତୁ ।

୬ ସୁସ୍ଥ ହେବା ପରେ, ଡିସ୍‌ଚାର୍ଜ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତୁ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ସଫା କାରିବା ପରେ ହିଁ ।

ସାପ କାମୁଡିବାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ

ଚାଲିବା ସମୟରେ ଏକ ବାଡିର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ।

କାମ କାରିବା ସମୟରେ ବୁଟ୍‌ର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ।

ଘାସ କାଟିବା ସମୟରେ ସତର୍କ ରୁହନ୍ତୁ ।

ରାତିରେ ଟର୍ଚ୍ଚ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ

ଶୋଇବା ସମୟରେ ମଶାରୀ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ।

ସାପ କାମୁଡିବାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ

ଘାସ କାଟିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ ବାଡି ବ୍ୟବାହାର କରନ୍ତୁ ।

କାଠ ବାହାର କରିବା ଏବଂ ପହରିବା ସମୟରେ ସତର୍କ ରୁହନ୍ତୁ ।

ଜଙ୍ଗଲ/କ୍ଷେତ /ଲମ୍ବା ଘାସ ଦେଇ ଚାଲିବା ସମୟରେ ଏକ ବଡ
କାଠର କାଠି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ।

ସାପ କାମୁଡା ଚିକିତ୍ସା - ଆଣ୍ଟି ସ୍ନେକ ଭେନୋମ

ଏଶସ ଭି ବା ଆଣ୍ଟି ସ୍ନେକ୍ ଭେନମ୍ ହେଉଛି ସାପ କାମୁଡାର ସବୁଠାରୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଚିକିତ୍ସା । ସାପ କାମୁଡାର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରକୁ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଥମେ ଫୋନ୍ କରି ଏହି କେନ୍ଦ୍ରରେ ଏ ଏସ ଭି ଥିବା ବିଷୟରେ ପଚାରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଏ । ପୀଡିତଙ୍କୁ ନିକଟସ୍ଥ ସୁବିଧାକୁ ନେଇଯାଆନ୍ତୁ । ଯେଉଁଠାରେ ଏଏସ ଭି ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି । ଯେଉଁ ସାସ୍ଥ୍ୟ ସୁବିଧାରେ ଏଏସ ଭି ମିଳୁନାହିଁ ସେଠାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ଏଥିପାଇଁ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ ଟ୍ରିଟମେଣ୍ଟ ଗାଇଡଲାଇନ ଭାରତରେ ସାପ କାମୁଡାର ପରିଚାଳନା ଉପରେ

ଏ ଏସ ଭି ସେନ୍ସିଟିଭିଟି ଟେଷ୍ଟ ବା ଏ ଏସ ଭି ଟେଷ୍ଟ ଡୋଜ

ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ

ସ୍ମରଣ କରିବା

ଏ ଏସ ଭି ର ଲାଇଫୋଲାଇଜଡ (ପାଉଡର) ରୂପକୁ ଏକ ଫ୍ରୀଜ୍‌ରେ ରଖିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଫ୍ରିଜରରେ ପାଉଡର ଏ ଏସ ଭି କୁ ଗଚ୍ଛିତ ରଖିଲେ ତାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଭାବହୀନ ହୋଇଯିବ । ସାପର ବିଷ ଏବଂ ଆନାଫାଇଲେକ୍ଟିକ୍ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ସମ୍ଭାବନା ମଧ୍ୟ ଏଭଳି ଏ ଏସ ଭି ପରିଚାଳନା ପରେ ୟୁସେଲ ଠାରୁ ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ ।

ପୌରାଣିକ କଥା –

- ଏକ ସାପ ହତ୍ୟାକାରୀଙ୍କୁ ମନେ ପକାଇ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇଥାଏ ।
- ଭାରତୀୟ ନାଗ ସାପ ମୁଣ୍ଡରେ ଏକ ହୀରା ରହିଛି ।
- ସାପକୁ କ୍ରିସଆନଥେମମ୍ ଫୁଲର ବାସ୍ନା ବହୁତ ଭଲ ଲାଗେ ।
- ସାପ ହେଉଛି ଗୁପ୍ତ ଧନର ରକ୍ଷକ ।
- ଯଦି ବାଲୁକା ବୋଆ କାହାକୁ ଛୁଇଁଥାଏ , ତେବେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କୁଷ୍ଠ ରୋଗ ହୋଇଥାଏ ।
- ଢାମଣା ସାପକୁ ଦେଖିଲେ ଗାଈ କ୍ଷୀର ଦେବା ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଶୀଘ୍ର ମରିଯାଆନ୍ତି ।
- ଯଦି କୌଣସି ମୃତ ସାପ ଉପରେ କିରୋସିନି ଢାଳି ଦିଆଯାଏ , ସେ ସାପଟି ପୁଣି ଥରେ ଜୀବିତ ହୋଇଯାଏ ।
- ସାପ କାମୁଡାରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅନ୍ତିମ ସଂସ୍କାର ଉପରେ ନଜର ରଖନ୍ତି ।
- ଯଦି ସାପଟି ପେଟରେ ଘୁରିବୁଲୁଛି ଏଥିରୁ ଝଣାପଡୁଛି ଯେ ପୀଡିତାଙ୍କର ନିଶ୍ଚିତ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ।
- ଘରେ ମିଳିଥିବା ସାପ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଅବତାର ।
- ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସାପ କାମୁଡିବା ପରେ ସବୁଜ ରଙ୍ଗ ଦେଖନ୍ତି, ଫଳରେ ବିଷ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବ୍ୟାପୁବାରେ ଲାଗେ ।

ଭୁଲ୍ ବୁଝାମଣା –

- ଯେଉଁ ସାପମାନେ କାମୁଡିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ବିଷଧର ହୋଇଥାନ୍ତି ।
- ସାପ କ୍ଷୀର ପିଏ ।
- ନାଉଡଙ୍କିଆ ସାପ ଆକ୍ରମଣ କରିଲେ ତାଳକୁ ଭାଙ୍ଗିପାରେ ।
- ସାପମାନେ ସାପୁଆର ତୁରୀ ଶବ୍ଦକୁ ଶୁଣିପାରନ୍ତି ।
- ଧଣ୍ଡ ସାପ ଜଳରେ ବିଷମୁକ୍ତ କିନ୍ତୁ ସ୍ଥଳଭାଗରେ ବିଷାକ୍ତ ।
- ସାପର ବିଷ କୁକୁଡାର ମଳଦ୍ୱାର ଦେଇ ବାହାରକୁ ଛଡାଯାଇପାରେ ।
- ହର୍ବାଲ ଔଷଧ ନାଗବେଲି ବାନ୍ତି ଦ୍ୱାରା ବିଷକୁ ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥାଏ ।
- ନିମ୍ବ ଗଛର ଅର୍କ ବିଷାକ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ କମ୍ କାରିବାରେ ସାହାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।
- ବିଶ୍ୱାସ ଆରୋଗ୍ୟକାରୀମାନେ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କାରିବା ଦ୍ୱାରା ବିଷକୁ ହ୍ରାସ କରିପାରିବ ।
- ନାଗ ସାପ କାମୁଡିଲେ କୃଷ୍ଠରୋଗ ଭଲ ହୋଇଥାଏ ।
- ଯଦି ଜଣେ ବିବାହିତା ମହିଳା ସାପ କାମୁଡାର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଆନ୍ତି , ବିଷ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବ୍ୟାପିବ ।

ସ୍ୱୀକୃତି ପତ୍ର

ଆଇସିଏମଆରର ପୂର୍ବତନ ମହାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଡାକ୍ତର ବିଶ୍ୱମୋହନ କଟୋଚଙ୍କୁ ଆମେ ଆନ୍ତରିକତାର ସହ ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରଦାନ କରୁଛୁ । ଡ଼ଃ. କିରଣ କଟୋଚ ପୂର୍ବତନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଆଇସିଏମଆର-ନ୍ୟାସନାଲ ଜଲମା ଇନିଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର ଲେପ୍ରୋସି ଆଣ୍ଡ୍ ଅଦର ମାଇକୋବ୍ୟାକ୍ଟେରିଆଲ ଡିଜିଜ (ଏନଜେଆଇଏଲ ଆଣ୍ଡ ଓଏମ୍‌ଡି), ଆଗ୍ରାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସମର୍ଥନ ପାଇଁ ତଥା ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ପାଲଘର ଜିଲ୍ଲା ଡାହାନୁଠାରେ ଆଦର୍ଶ ଗ୍ରାମୀଣ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଗବେଷଣା ୟୁନିଟି (ଏମଆରଏଚଆରୟୁ) ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଏବଂ ଗବେଷଣା ଅଧ୍ୟୟନର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ଓ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ପାଇଁ ଏହି ସ୍ୱିକୃତି ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଅଛି ।

ଡ଼ଃ. ଆର. ଏସ୍. ଧାଲିବାଲ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜି ଓ ହେଡ୍, ଆଇସିଏମଆରରେ ଏନସିଡି ଡିଭିଜନଙ୍କ ନିକଟରେ ଆମେ କୃତଜ୍ଞ । ଡ଼ଃ. ଜୟ ଚକମା, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଇ ଓ ପ୍ରୋଗାମ ଅଫିସର, ଆଇସିଏମଆରରେ ଏନ୍‌ସିଡି ଡିଭିଜନ ଓ ଡ଼ଃ. ଆଶୁ ଗ୍ରୋଭର, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଇ ତଥା ଏମ୍ ଆରୟୁ ଏବଂ ଏମଆରଏଚଆରୟୁ ଡି. ଏଚ୍.ଆର, ଆଇସିଏମଆରର ନୋଡ଼ାଲ ଅଧିକାରୀ ଏବଂ ଭାରତରେ ସର୍ପଦଂଶନ ଗବେଷଣା ଉପରେ ଆଇସିଏମଆର ଜାତୀୟ ଟାସ୍କ ଫୋର୍ସର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଆଇସଏମଆର ଜାତୀୟ ସାପ କାମୁଡ଼ା ପ୍ରକଳ୍ପକୁ ସମୀକ୍ଷା, ଅନୁମୋଦନ ଓ ଅର୍ଥଯୋଗାଣ ପାଇଁ ଆମେ କୃତଜ୍ଞ ।

ଏଥିପାଇଁ ଆମେ ମୁଖ୍ୟ ଶାସନ ସଚିବ, ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାର ତଥା ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଜାତୀୟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ମିଶନ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଏବଂ ସଚିବ, ଚିକିତ୍ସା ଶିକ୍ଷା ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ଥାନେ ଜିଲ୍ଲାର ଶାହାପୁର ବ୍ଲକ ଏବଂ ଗଡ଼ଚିରୋଲି ଜିଲ୍ଲାର ଅହେରୀ ବ୍ଲକରେ ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପର କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ପାଇଁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛୁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଜିଲ୍ଲାର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ବ୍ଲକ ଏବଂ ରାୟଗଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାର କାଶୀପୁର ବ୍ଲକରେ ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପର କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନକୁ ଅନୁମୋଦନ କରିଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ବିଭାଗ, ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସ୍ୱାଗତ କରୁଛୁ ।

ଆମେ ରାଜୀବ ଗାନ୍ଧୀ ମେଡିକାଲ କଲେଜର ଡିନ୍, କଲବାସ୍ଥିତ ଛତ୍ରପତି ଶିବାଜୀ ମହାରାଜ ହସ୍ପିଟାଲର ଡିନ୍, ଚନ୍ଦ୍ରପୁରସ୍ଥିତ ସରକାରୀ ମେଡିକାଲ କଲେଜର ଡିନ୍ ଏବଂ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଏମ୍ସର ଡିନ୍‌ଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛୁ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଥାନେ ଏବଂ ଗଡ଼ଚିରୋଲି ଜିଲ୍ଲାର ସିଭିଲ ସର୍ଜନ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସହିତ ଓଡ଼ିଶାର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଏବଂ ରାୟଗଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାର ମୁଖ୍ୟ ଜିଲ୍ଲା ଚିକିତ୍ସା ଅଧିକାରୀମାନେ ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନରେ ସେମାନଙ୍କ ସହାୟତା ପାଇଁ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଛନ୍ତି ।

ଆମେ ଥାନେ ସିଭିଲ ହସ୍ପିଟାଲର ମେଡିକାଲ ସୁପରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟମାନଙ୍କୁ, ଜିଲ୍ଲା ଚିକିତ୍ସାଳୟ ଗଡ଼ଚିରୋଲିଙ୍କୁ, କ୍ୟାପିଟାଲ୍ ହସ୍‌ପିଟାଲ, ଭୁବନେଶ୍ୱରଙ୍କୁ, ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମୟରେ ଜିଲ୍ଲା ମୁଖ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ଜିଲ୍ଲା ମୁଖ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାଳୟ ରାୟଗଡ଼ାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ସହାୟତା ପାଇଁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛୁ । ଅଧ୍ୟୟନ ସ୍ଥଳରେ ଥିବା ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସୁବିଧାରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ମେଡିକାଲ ଅଧିକାରୀ ଏବଂ ଆଗଧାଡିର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର୍ମୀ, ସାପ କାମୁଡାରେ ପ୍ରଭାବିତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସଦସ୍ୟ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ଆମେ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛୁ ।

ଆମେ ଡଃ କେଦାର ଭିଡେ, ପ୍ରକୃତି କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଥାନେ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଏବଂ ଡ଼ଃ ସଦାନନ୍ଦ ରାଉତ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ବଘ୍ନାହାର ନର୍ସିଂ ହୋମ୍, ନାରାୟଣ ଗାଓଁ, ଜିଲ୍ଲା, ପୁନେ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଏହି ପୁସ୍ତିକା ପାଇଁ ସର୍ପ ପ୍ରଜାତିର ଉଚ୍ଚ ରିଜୋଲ୍ୟୁସନ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛୁ । ପୁସ୍ତକର ରୂପରେଖ ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କରଣରେ ସହାୟତା ପାଇଁ ଆମେ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଏବଂ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ଡ଼ଃ. ପ୍ରଭଜିତ କୌର ଏବଂ ଆଇସିଏମଆର-ଏନଆଇଆରଆରସିଏଚ, ମୁମ୍ବାଇର ଲାଇବ୍ରେରୀର ଟେକ୍ନିସିଆନ ଶ୍ରୀ ବୈଭବ ସିନ୍ଦେଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛୁ ।

ଆମେ ଶ୍ରୀମତୀ ଲୀନା ତେନ୍ଦୁଲକର, ଶ୍ରୀମତୀ ବୈଶାଳୀ ଚାଲକେ, ଶ୍ରୀ ଶାନ୍ତନୁ ବିର୍ଜେ, ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରାନ୍ତ ସାବନ୍ତ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଏହି ପୁସ୍ତିକାର ବିକାଶରେ ସେମାନଙ୍କ ସହଯୋଗୀତା ପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛୁ ।

ବୈଷୟିକ ପରାମର୍ଶଦାତା କମିଟି

"ଆମେ ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର. ଜାତୀୟ ସାପ କାମୁଡା ପ୍ରକଳ୍ପର ବୈଷୟିକ ପରାମର୍ଶଦାତା କମିଟିର ନିମ୍ନଲିଖିତ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏହି ପୁସ୍ତିକାର ବିକାଶ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୀକ୍ଷା ଏବଂ ଇନ୍‌ପୁଟ୍ ପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛୁ"

ଡଃ ଦୟାଲ ବନ୍ଧୁ ମଜୁମଦାର

ବରିଷ୍ଠ ଏମ୍‌ଓ (ଗ୍ରେଡ୍- ୨),
କଲିକତା ନ୍ୟାସନାଲ ମେଡିକାଲ
ଏବଂ ହସ୍ପିଟାଲ୍ , କଲିକତା , ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ

ଡଃ ଯୋଗେଶ କାଲକୋଣ୍ଡେ

ଜନସାସ୍ଥ୍ୟ ଚିକିତ୍ସକ ଓ ଗବେଷକ
ଓାଙ୍ଗବାରୀ, ଅମ୍ବିକାପୁର, ଛତିଶଗଡ

ଡଃ ଜୟଦୀପ ମେନନ୍

କେରଳର କୋଚି ସ୍ଥିତ ଅମ୍ରିତା ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍
ଅଫ୍ ମେଡିକାଲ ଆଣ୍ଡ ରିସର୍ଚ୍ଚ ସେଣ୍ଟର
କାର୍ଡିଓଲୋଜି ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର

ଡଃ ଜୟ କୁମାର ଚକମା

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଇ, ଅଣ-ସଂକ୍ରାମିକ ରୋଗ ଡିଭିଜନ,
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର. ମୁଖ୍ୟାଳୟ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ଡଃ କେଦାର ଭିଡେଇ

ନେଚର ବାର୍କସର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ
ଡ ହିଲ ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ, କାଭେସର, ଥାନେ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର

ଡଃ ମିଲିନ୍ଦ ବ୍ୟାବାହାରେ

ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ମେଡିସିନ୍ ବିଭାଗର
ଆସୋସିଏଟ୍ ପ୍ରଫେସର ଡା ମହାରାଷ୍ଟ୍ର
ନାଗପୁରରେ ଥିବା ମେଡିକାଲ କଲେଜ

ଅନୁସନ୍ଧାନ ଟିମ୍

ଡଃ ସ୍ମିତା ମହାଲେ
ପ୍ରକଳ୍ପ ସଂଯୋଜକ
ପୂର୍ବତନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ତଥା ଏମେରଟସ୍ ସାଇଣ୍ଟିଷ୍ଟ
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର., ନ୍ୟାସନାଲ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର
ରିସର୍ଚ୍ଚ ଇନ୍ ରିପ୍ରୋଡକ୍ଟିଭ ଆଣ୍ଡ ଚାଇଲ୍ଡ ହେଲ୍ଥ , ମୁମ୍ବାଇ

ଡଃ ହିମ୍ମତ୍ରାଓ ବାଓସ୍କର
କୋ-ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଇନ୍‌ଭେଷ୍ଟିଗେଟର
ବାଓସ୍କର ହସ୍ପିଟାଲ ଆଣ୍ଡ ରିସର୍ଚ୍ଚ ସେଣ୍ଟର , ମହାଡ
ଜିଲ୍ଲା - ରାୟଗଡ , ମହାରାଷ୍ଟ୍ର

ଡଃ ରାହୁଲ ଗଜଭେୟ
ମୁଖ୍ୟ ତଦନ୍ତକାରୀ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଡି ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ
ଡିବିଟି ବେଲକମ ଇଣ୍ଡିଆ ଆଲାଏନ୍ସ କକ୍ଲିନିକାଲ ଆଣ୍ଡ
ପବ୍ଲିକ ହେଲ୍ଥ ଇଣ୍ଟରମିଡିଏଟ୍ ଫେଲୋ କ୍ଲିନିକାଲ ଟିସର୍ଚ୍ଚ ଲାବୋରେଟୋରି
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର., ନ୍ୟାସନାଲ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର ରିସର୍ଚ୍ଚ ଇନ୍
ରିପ୍ରୋଡକ୍ଟିଭ ଆଣ୍ଡ ଚାଇଲ୍ଡ ହେଲ୍ଥ , ମୁମ୍ବାଇ

ଡଃ ହୃଷିକେଶ ମୁନ୍ସୀ
ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ସାଇଣ୍ଟିଷ୍ଟ ସି (ମେଡିକାଲ୍)
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର., ନ୍ୟାସନାଲ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର ରିସର୍ଚ୍ଚ
ଇନ୍ ରିପ୍ରୋଡକ୍ଟିଭ ଆଣ୍ଡ ଚାଇଲ୍ଡ ହେଲ୍ଥ , ମୁମ୍ବାଇ

ଡଃ କନ୍ନା ମାଧବୀ
ସହ ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ
ଅହେରୀ, ଜିଲ୍ଲା- ଗଦଚିରୋଲୀ
ମହାରାଷ୍ଟ୍ର

ଡଃ ମନୋହର ବନସୋଡେ
ସହ ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ
ସାହାପୁର, ଜିଲ୍ଲା- ଥାନେ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର

ଶ୍ରୀ ମିଲିନ୍ଦ ଗାଭାଣ୍ଡେ
ପ୍ରକଳ୍ପ ବୈଷୟିକ ଅଧିକାରୀ ,
ଶହାପୁର , ଜିଲ୍ଲା – ଥାନେ , ମହାରାଷ୍ଟ୍ର
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର., ନ୍ୟାସନାଲ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର
ରିସର୍ଚ୍ଚ ଇନ୍ ରିପ୍ରୋଡକ୍ଟିଭ ଆଣ୍ଡ ଚାଇଲ୍ଡ ହେଲ୍ଥ , ମୁମ୍ବାଇ

ଶ୍ରୀ ଗଣେଶ ଭାଡ
ପ୍ରକଳ୍ପ ବୈଷୟିକ ଅଧିକାରୀ ,
ଅହେରୀ , ଜିଲ୍ଲା – ଗଡଚିରୋଲି, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର., ନ୍ୟାସନାଲ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର
ରିସର୍ଚ୍ଚ ଇନ୍ ରିପ୍ରୋଡକ୍ଟିଭ ଆଣ୍ଡ ଚାଇଲ୍ଡ ହେଲ୍ଥ , ମୁମ୍ବାଇ

ଅନୁସନ୍ଧାନ ଟିମ୍,ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର. ଆଞ୍ଚଳିକ ମେଡିକାଲ୍ ରିସର୍ଚ୍ଚ ସେଣ୍ଟର୍

ଡଃ ସଂଘମିତ୍ରା ପତି
ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର. ଆଞ୍ଚଳିକ ମେଡିକାଲ ରିସର୍ଚ୍ଚ ସେଣ୍ଟର,
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଡଃ ଅମରେନ୍ଦ୍ର ମାହାପାତ୍ର
ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏଫ୍ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ମହାମାରୀ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗ
ସାଇଟ୍ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଇନ୍‌ଭେଷ୍ଟିଗେଟର
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର. ଆଞ୍ଚଳିକ ମେଡିକାଲ ରିସର୍ଚ୍ଚ ସେଣ୍ଟର,
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଶ୍ରୀ ଜଗଦୀଶ ପ୍ରସାଦ ଦାଶ
ପ୍ରକଳ୍ପ ବୈଷୟିକ ଅଧିକାରୀ,
କାଶୀପୁର, ଜିଲ୍ଲା- ରାୟଗଡା, ଓଡିଶା
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର. ଆଞ୍ଚଳିକ ମେଡିକାଲ ରିସର୍ଚ୍ଚ ସେଣ୍ଟର,
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଶ୍ରୀମତୀ ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ମହାନ୍ତି
ପ୍ରକଳ୍ପ ବୈଷୟିକ ଅଧିକାରୀ,
ଖୋରଧା, ଜିଲ୍ଲା- ଖୋରଧା, ଓଡିଶା
ଆଇ.ସି.ଏମ୍.ଆର. ଆଞ୍ଚଳିକ ମେଡିକାଲ ରିସର୍ଚ୍ଚ ସେଣ୍ଟର,
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ସାପ କାମୁଡା ଏକ ଆକସ୍ମିକ, ପ୍ରତିରୋଧଯୋଗ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଚାଷୀ, ଶ୍ରମିକ ଓ ଗ୍ରାମାଂଚଳବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ମାରାତ୍ମକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ହୋଇଥାଏ । ରୋଜଗାରକ୍ଷମ ସଦସ୍ୟ ବା ମହିଳା ସଦସ୍ୟା ଅନେକ ସମୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାବପ୍ରବଣ ଓ ଆର୍ଥିକ କ୍ଷତିର ଶିକାର ହୁଅନ୍ତି । ଫଳରେ ପିଲାଙ୍କ ପାଠପଢା ପ୍ରଭାବିତ ହେବା ସହ ପରିବାରର ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧାକାରମୟ ହୋଇପଡୁଛି । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର୍ମୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନର ଉପଯୋଗ କରି ସାପ କାମୁଡା ଚିହ୍ନଟ କରନ୍ତି ଏବଂ ତୁରନ୍ତ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ପୀଡିତମାନଙ୍କୁ ରେଫର କରନ୍ତି, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଅଗଣିତ ଜୀବନ ବଂଚାଇଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଅଭାବୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସେବା ଯୋଗାଇ ଦିଅନ୍ତି, ତାହା ଈଶ୍ୱରସେବା ଓ ଦେଶସେବା ସହ ସମାନ । ସାପ କାମୁଡାର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଫେରିବା ଦେଖି ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ମିଳୁଛି ତାହା ଅତୁଳନୀୟ । କୌଣସି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର୍ମୀ ଏଥିରୁ ବଂଚିତ ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ସାପ କାମୁଡାର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆମେ ନିଜ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟଭାବେ ବିଚାର କରି, ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସରୁ ଦୂରେଇ ରହି ସୁସ୍ଥ ରାଷ୍ଟ୍ର ଗଠନ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ଡଃ ହିମତାରାଓ ବାବସ୍କର
ଜାତୀୟ ବିଶେଷଜ୍ଞ,ସାପକାମୁଡା ନିରାକରଣ ଓ ପରିଚାଳନା

ଆଇସିଏମ୍ଆର- ନ୍ୟାସନାଲ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଫର ରିସର୍ଚ୍ଚ ଇନ ରିପ୍ରୋଡକ୍ଟିଭ ଆଣ୍ଡ ଚାଇଲ୍ଡ ହେଲଥ ଜେହାଙ୍ଗିର
ମରବାଞ୍ଜି ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍, ପରେଲ, ମୁମ୍ବାଇ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର-୪୦୦୦୧୨